

& poznámky k biotopovým preferencím jednotlivých druhů

Ivo Hertl

Pobočka České společnosti ornitologické na Vysočině

V prosinci 2019 byla zahájena první etapa instalace budek pro sýce rousné, puštíky obecné, kalouse ušaté a poštolky obecné v rámci projektu „Vracíme sovy lesu“ realizovaném státním podnikem Lesy České republiky. Instalovány byly v oblasti Křižanovska (LS Nové Město na Moravě), Stonařovska (LS Telč) a Kamenicka (LS Pelhřimov). V první zmíněné oblasti terénní práce skončily do poloviny ledna a byl tedy největší časový prostor na jejich obsazení hned v prvním roce (2020).

Hnízdní podpora dutinových dravců a sov na Vysočině je realizována s cílem vytvoření co nejpočetnějšího společenstva myšilovných druhů. Vystupňováním predačního tlaku na drobné zemní hlodavce je sledováno snížení jejich početnosti ve vrcholu gradace, omezení hospodářských škod na výsadbách lesních dřevin a vyloučení potřeby aplikace rodenticidů.

1. Sýcovníky

V oblasti Křižanovska bylo na přelomu roku 2019/20 instalováno celkem 24 budek. Kontrolovány byly plošně, minimálně dvakrát v průběhu března až května poškrabem na kmen stromu. Obsazeno bylo 7 budek (tj. 29 %). Jedno hnízdo bylo opuštěno v době inkubace, jedno hnízdění bylo zřejmě predováno. Snůšky činily 4-5 vajec, vyváděna byla obvykle 4 mláďata. Ve stejné oblasti bylo zjištěno dále 8 hnízdění v přirozených dutinách (doupných stromech), přičemž jedno hnízdo bylo vyplaveno vodou, jedno prokazatelně predováno a jedno pravděpodobně opuštěno.

V oblasti Stonařovska a Kamenicka bylo obsazeno dalších nejméně 10 budek, přitom dvě byly instalovány již na podzim roku 2018. Jedno hnízdo bylo opuštěno, zbývající byla zřejmě úspěšná. Snůšky zde představovaly 2-5 vajec a vyváděna byla 2-4 mláďata.

Společným znakem obsazených budek byla přítomnost alespoň malého hustého jehličnatého porostu v těsné blízkosti hnízdiště. Budky byly nejčastěji umístěny v bukovém kotlíku uvnitř běžného hospodářského lesa, kde zatím nedošlo k těžbám a kotlíky často alespoň z části obklopoval hustý 30-40letý smrkový porost. Budky na holinách a v místech čerstvých nebo rozsáhlých zásahů letos zřejmě nebyly obsazeny.

2. Puštíkovníky

V oblasti Křižanovska bylo na přelomu roku 2019/20 instalováno celkem 24 budek. Kontrolovány byly plošně, dvakrát v průběhu března až května. První kontrola byla provedena poškrabem na budku samotnou, druhá kontrola nahlédnutím do budky pomocí kamery na teleskopické tyči. U všech budek, kde byl při první kontrole zaznamenán pobyt puštíka, probíhalo hnízdění. Obsazeno bylo 9 budek (tj. 38 %). Všechna hnízdění se zdála být úspěšná. Snůšky činily 2-4 vejce, vyváděna byla obvykle mláďata v plném počtu.

V oblasti Stonařovska byly obsazeny nejméně další tři budky. Snůšky zde představovaly 3-4 vejce, vyváděna byla také mláďata v plném počtu.

Budky byly umístěny na starších listnatých stromech, nejčastěji v olšínách v nivách potoků nebo v bukových kotlících a bučinách. Společným znakem obsazených budek byla opět přítomnost alespoň drobného hustého jehličnatého porostu v těsné blízkosti hnízdiště.

3. Polobudky (pro kalouse ušaté a poštolky obecné)

Zatímco stanovištní nároky sýců a puštíků v prostředí Českomoravské vrchoviny jsou dostatečně známy, v případě kalousů a poštolek je situace odlišná. Ptáci obvykle hnízdí v hnízdech postavených jinými druhy (dravci, holuby, strakami apod.) vysoko v korunách stromů v blízkosti lesních pasek nebo v remízcích a skupinách stromů mimo les. Proto byly polobudky instalovány dle pěti odlišných schémat, aby bylo možné vyhodnotit, zda bude některý typ umístění preferován:

- budka na hladkém kmeni soliterního stromu v pasece nebo velmi prořídlem porostu,
- budka na hladkém kmeni ve stěně porostu u paseky uvnitř lesa,
- budka na hladkém kmeni na rozhraní les/louka (nebo les/pole),
- budka v koruně stromu na rozhraní les/louka (nebo les/pole),
- budka v koruně stromu v remízku nebo stromořadí uvnitř zemědělské krajiny.

V oblasti Křižanovska bylo instalováno 49 budek, zhruba rovnoměrně po jednotlivých typech umístění. Obsazeny byly 4 budky (8 %, vždy poštolkami). Přitom:

- první obsazená budka se nachází v koruně hustě zavětvené břízy, v pásu dřevin lemujících rybník a sousedícím s polem, cca 200 m od hrany lesa,
- druhá budka je instalována na hladkém modřínu v silně proředěném porostu po asanaci kůrovcové kalamity, poblíž drobného rybníku uvnitř lesa, cca 200 m od pole,
- třetí budka je pověšena na hladkém kmeni borovice v řadě stromů mezi pasekou a loukou,
- čtvrtá budka se nachází na částečně zavětvené bříze, v drobném březo-osikovém remízku uvnitř zemědělské krajiny, cca 200 m od hrany lesa.

Shrnutí

V první sezóně projektu „Vracíme sovy lesu“ byla provedena podrobná kontrola obsazenosti budek v oblasti Křižanovska (LS Nové Město na Moravě).

Přestože budky byly v terénu instalovány až na přelomu minulého roku, obsazeno jich bylo celkem 20 z 95 instalovaných a funkčních (tj. 21 %). Nejvyšší obsazenosti dosáhly budky pro puštíky obecné. Zdá se, že tento druh v oblasti trpí největším nedostatkem vhodných hnízdních příležitostí. Těmi jsou prostorné dutiny ve starých stromech, vzniklé nejčastěji vylomením silné boční větve. Sýci rousní hnízdí obvykle v dutinách stromů vytesaných datly černými. Doupné stromy nejsou v lesích přítomny rovnoměrně, proto tyto sovy také rády obsazují nabídnuté budky především v místech kde doupné stromy schází. Polobudky, tedy budky pro poštolky obecné a kalouse ušaté, byly obsazeny v nejnižší míře a z vyhodnocení jejich obsazenosti nebylo možné stanovit, zda dochází k preferenci určitého typu umístění. Jejich umístování bude dále pokračovat podle všech pěti schémat.

Sezóna 2020 byla na Vysočině z hlediska množství a dostupnosti kořisti, drobných zemních savců, průměrná. Pokles potravní nabídky v průběhu roku se projevil opuštěním části snůšek a vyváděním nižšího počtu mláďat (kainismus). V potravě sov se průběžně objevovalo větší zastoupení náhradní kořisti, zejména ptáků.

Kontrola obsazenosti budek a hnízdní úspěšnosti je důležitým prvkem v biologické ochraně lesa. Umožňuje získat informace pro rozhodnutí, jaké budky ve kterých oblastech schází a efektivně tak doplnit jejich nabídku. Proto bude pokračovat i v dalších letech.